

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Факультет філології

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ОСНОВИ ОНОМАСТИКИ»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Українська мова і література»

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.01 Українська мова та література

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “29” серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	“Основи ономастики”
Викладач	кандидат філологічних наук, доцент Грещук Валентина Василівна
Контактний телефон викладача	+380506879363
Е-mail викладача	valentyna.greshchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	90 год
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Обговорення основних аспектів щодо підготовки лекційних, практичних занять із мовознавчих дисциплін.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Навчальна дисципліна передбачає різні аспекти вивчення онімів, класи онімів, теоретичні та практичні питання ономастики, висвітлює наукові досягнення українських дослідників-ономастів, а також досягнення вчених інших слов'янських народів.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою викладання дисципліни є ознайомлення з найновішими теоретичними досягненнями у галузі ономастики; оволодіння студентами практичними вміннями і навичками здійснювати аналіз пропріальної лексики; ознайомлення з проблематикою ономастики як специфічної лінгвістичної науки, визначення етимології та способів утворення онімів, встановлення етапів розвитку української антропонімії та ойконімії.</p> <p>Основні цілі курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ознайомити студентів із предметом ономастики, найбільш ефективними методами ономастичних досліджень; – освоїти класифікацію онімної лексики; – засвоїти закономірності формування і розвитку онімних систем; – встановлювати функціональну, семантичну, граматичну, словотвірну і синтаксичну специфіку онімів у порівнянні з апелятивами; – встановлювати практичну користь дослідження пропріальної лексики; – дати основні поняття про власне ім'я, утворення прізвищ, прізвиськ; – розширити знання студентів про основні підрозділи ономастики, які традиційно виділяють у зв'язку з категоріями власних імен; – визначити межі ономастичної зони. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><u>Інтегральна компетентність.</u> Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.</p> <p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>3. Здатність спілкуватися державною мовою в усній і письмовій формах.</p> <p>6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.</p> <p><u>Фахові компетентності:</u></p> <p>1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.</p> <p>7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації тексту.</p> <p>8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.</p> <p><u>Програмні результати навчання:</u></p> <p>2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.</p>	

<p>9. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.</p> <p>12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.</p> <p>20. Дотримуватися правил академічної доброчесності, тобто принципів особистого прикладу, відповідальності, справедливості, академічної свободи, взаємоповаги і взаємодовіри, прозорості, партнерства та взаємодопомоги, компетентності й професіоналізму, законності тощо.</p>

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	12 год
Практичні заняття	18 год
Самостійна робота	60 год

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний /вибірковий
П'ятий	035 Філологія	Третій	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

№	Тема	Форма заняття, год	Результати навчання	Завдання
1	<p>Ономастика як галузь мовознавчої науки. Основні класи онімів</p> <p>1. Предмет і проблематика ономастики.</p> <p>2. Ономастика як специфічна лінгвістична дисципліна.</p> <p>3. Значення ономастичних досліджень.</p> <p>4. Основні класи онімів.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 10 год</p>	<p>– знати предмет і проблематику ономастики;</p> <p>– розуміти та вміти виділяти основні класи онімів.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела;</p> <p>класифікувати оніми за об'єктом номінації; зібрати і опрацювати мікротопоніми свого населеного пункту</p>
2	<p>Специфіка онімів у порівнянні з апелятивами</p> <p>1. Історія досліджень специфіки власних назв.</p> <p>2. Функціональні, семантичні, граматичні та словотвірні особливості онімів.</p> <p>3. Основні принципи номінації (називання) реалій об'єктивного світу.</p> <p>4. Джерела виникнення онімів.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 4 год</p> <p>самостійна робота – 10 год</p>	<p>– знати історію досліджень власних назв, основні теорії й концепції;</p> <p>– розуміти функціональні, семантичні, граматичні та словотвірні особливості онімів; джерела їх виникнення.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела</p>
3	<p>Способи творення (деривації) онімів</p> <p>1. Особливості топонімного словотвору.</p> <p>2. Специфічні способи творення онімів.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 10 год</p>	<p>– знати і розуміти особливості топонімного словотвору;</p> <p>– уміти визначати основні способи творення онімів.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела</p>
4	<p>Історія формування і розвитку української антропонімії</p> <p>1. Українська антропонімія дохристиянського періоду.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 4 год</p> <p>самостійна робота</p>	<p>– знати історію формування і розвитку української антропонімії від дохристиянського</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела</p>

	<p>2. Розвиток українських особових імен після прийняття на Русі християнства.</p> <p>3. Історія українських патронімів.</p> <p>4. Розвиток українських прізвищ та прізвиськ.</p> <p>5. Історія дослідження української антропонімії.</p>	– 10 год	періоду і до сьогодні; історію українських патронімів, прізвищ та прізвиськ.	
5	<p>Теоретичні засади антропоніміки як галузі мовознавства. Особове ім'я як знак ідентифікації та індивідуалізації особи</p> <p>1. Основні проблеми сучасної антропоніміки. Апелятивні і власні назви.</p> <p>2. Способи і засоби ідентифікації особи.</p> <p>3. Статика і динаміка мови. Синхронічна та діахронічна проблематика у вивченні власних імен людей.</p> <p>4. Категорія особового імені. Особове ім'я як знак ідентифікації та індивідуалізації особи.</p> <p>5. Лексикографічні джерела як важливий чинник дослідження особових імен.</p> <p>6. Інтралінгвальні та екстралінгвальні фактори і їх вплив на репертуар імен.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 4 год</p> <p>самостійна робота – 10 год</p>	<p>– знати і розуміти основні проблеми сучасної антропоніміки; специфіку статичної і динаміки мови;</p> <p>– уміти користуватися лексикографічними джерелами для дослідження особових імен.</p>	опрацювати відповідні наукові джерела та словники власних імен людей.
6	<p>Історія формування і розвитку української ойконімії</p> <p>1. Ойконімія України давньоруського періоду.</p> <p>2. Староукраїнська ойконімія XIV-XV ст.</p> <p>3. Назви українських поселень XVI-XVIII ст.</p> <p>4. Українська ойконімія XIX ст.</p> <p>5. Розвиток назв поселень у пожовтневий період.</p> <p>6. Ойконімія за часів незалежної України.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 4 год</p> <p>самостійна робота – 10 год</p>	– знати історію формування та основні періоди розвитку української ойконімії;	опрацювати відповідні наукові джерела; зробити наукові узагальнення щодо популярності імен у своєму населеному пункті
6. Система оцінювання навчальної дисципліни				

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. Допуск до заліку становить максимум 50 балів і письмове тестування – максимум 50 балів. Робота на практичних заняттях упродовж семестру оцінюється за 5-бальною шкалою та максимальною кількістю 30 балів. Під час виставлення допуску до заліку враховуються навчальні досягнення, отримані в процесі оцінювання на практичному занятті (максимум 30 балів), при виконанні контрольної роботи (максимум 20 балів), самостійної роботи (максимум 30 балів) та наукового проекту (максимум 20 балів). Загальна максимальна кількість балів за навчальний курс становить 100 балів.
Вимоги до письмових робіт	Письмова контрольна робота полягає у концептуально конкретному й емпірично довершеному висвітленні питань.
Практичні заняття	Закріплення й повторення теоретичних питань із вивчених тем курсу. На практичних заняттях бакалавранти поглиблюють підготовку з основних питань ономастики.
Умови допуску до підсумкового контролю	Допуском до заліку є отримання позитивної підсумкової оцінки (максимум 50 балів, мінімум 25 балів). Для визначення рейтингового підсумкового контролю до уваги взято присутність здобувача на всіх заняттях, його активність та успішність під час виконання практичних завдань, підготовки самостійної роботи, написання контрольної роботи; відсутність пропусків і запізнь на заняття; дотримання етики й культури поведінки на заняттях.
Підсумковий контроль	форма контролю: залік.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника», та індивідуальним графіком, відповідно до «Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/polozhennia-pro-induvid.-grafik.pdf>. Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У «Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципу академічної доброчесності та у всій своїй навчальній і викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно, доброчесно. <https://cutt.ly/2wJeFdvU>

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає «Комісія з питань етики та академічної доброчесності» при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі. <https://cutt.ly/5wJeN6TU>.

Відвідування занять. Урегульовано «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/08/polozgenia-pro-osp_7-redaktsia.pdf. У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного, поточного, підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника». <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

1. Бучко Д.Г., Бучко Г.Є. Внесок львівських вчених у становлення та розвиток української ономастики. *Історична та сучасна українська ономастика*. Чернівці : Букрек, 2013. С. 416–428.
2. Бучко Д.Г., Бучко Г.Є. Становлення українських ойконімів на -иця. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*. Серія Філологія. Вип. XV–XVI. Івано-Франківськ, 2007. С. 390–395.
3. Бучко Д.Г. Іван Франко – основоположник української антропоніміки. *Матеріали Міжнародного наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка*. Львів, 2010. Т. II. С. 85–96.
4. Бучко Д.Г. Класифікація ойконімів України (словотвірні-мотиваційний аспект). *Наукові записки КДПУ*. Серія Філологія. Вип. 37. Кіровоград, 2001. С. 10–13.
5. Бучко Д.Г. Проблемні питання української ономастичної термінології. Лексикографічний аспект. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Слов'янська філологія. Вип. 356–359. Чернівці, 2007. С. 255–260.
6. Бучко Д.Г., Ткачова Н.В. Словник української ономастичної термінології. Харків : Ранок–НТ, 2012. 256 с.
7. Вербич С.О. Українська ономастика: перспективи розвитку. *Українська мова*. № 3. Київ, 2010. С. 73–80.
8. Габорак М.М. Топонімія Покуття : Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 932 с.
9. Габорак М.М. Топонімія Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011. 656 с.
10. Габорак М.М. Гідронімія Івано-Франківщини: Етимологічний словник-довідник. / вид. друге, доп. і переробл. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 564 с.
11. Габорак М.М. Назви гір Івано-Франківщини. Словник-довідник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2005. 352 с.
12. Герасимчук В.А., Нечипоренко А.Ф. Антропоніми. Історія і сучасність. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2002. 152 с.
13. Дергач Д.В. Тенденції дослідження власних назв: від традиції до сучасності. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика : зб. наук. праць / відп. ред. Л.І. Шевченко. Київ, 2008. Вип. 16. С. 106–113.
14. Зубко А.М. Українська ономастика: здобутки та проблеми. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики : зб. наук. праць / відп. ред. Г.В. Боряк. Київ, 2007. С. 262–281.
15. Котович В.В. Етнолінгвістичний аспект вивчення ойконімікону України. Проблеми гуманітарних наук : зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Філологія. Вип. 42. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2018. С. 48–58.
16. Котович В.В. Ойконіми як лінгвокультурний феномен (на матеріалі ойконімії Тернопільщини). *Вісник Львівського університету*. Серія Філологія. Вип. 64, ч. II. Львів, 2017. С. 64–74.
17. Котович В.В. Теоретичні аспекти лінгвокультурологічного дослідження ойконімії України. Проблеми гуманітарних наук : зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Філологія. Вип. 40. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2017. С. 42–53.
18. Купчинська З. Львівська ономастична школа: етапи становлення і перспективи розвитку. *Вісник Львівського університету*. Серія Філологія. 2019. Випуск 71. С. 3–78.
19. Купчинська З.О. До словника власних назв (на матеріалі архаїчної ойконімії України). II. Проблеми гуманітарних наук : зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. / ред. кол. Н. Скотна, М. Федурко та ін. Серія Філологія. Вип. 42. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2018. С. 74–88.
20. Купчинська З.О. Запозичені імена як твірні основи українських ойконімів. *Současná Ukrajínistika: Problémy jazyka, literatury a kultury. Olomoucké sympozium ukrajínistů*. Olomouc,

2004. S. 88–92.

21. Лучик В.В. Актуальні напрями української ономастики. Opera in onomastica : зб. наук. праць / відп. ред. О. Ю. Карпенко. Одеса : Астропринт, 2011. Вип. 14. С. 126–130.
22. Лучик В.В. Про нові напрями української ономастики. Філологічні дослідження : зб. наук. праць з нагоди 80-річчя Ю. О. Карпенка. Одеса, 2009. С. 144–146.
23. Свистун Н.О. До питання про варіанти імен (на матеріалі метричних книг та журналу видачі свідоцтв про народження Тернопільського міського загсу). *Наукові записки ТДПУ імені Володимира Гнатюка*. Серія Мовознавство. Вип. 1., ч.2. Ономастика. Тернопіль : ТДПУ, 2003. С. 98–102.
24. Фаріон І. Д. Ономастичні дослідження у Львівському університеті. *Українська філологія: школи, статті, проблеми*. Львів : Світ, 1999. С. 143–148.
25. Худаш М.Л. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (відапелятивні утворення). Львів, 2006. 451 с.
26. Чучка П.П. Слов'янські автохтонні імена, гідні реабілітації. *Українська мова. Науковотеоретичний журнал*. 2003. № 4. С. 97–106.
27. Чучка П.П. Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник. Львів: Світ, 2005.
28. Янчура Д. Ономастичні школи в Україні. *Studia Ukrainika Posnaniensis*. Poznań, 2018. Vol. VI. P. 45–

Електронні ресурси

1. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/philology/article/view/10273>
2. <https://elar.khmnu.edu.ua/items/a99c5f61-49fe-408b-b805-e6fe36cc13ad>
3. <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32501/19-Zubko.pdf>

Грещук Валентина Василівна
кандидат філологічних наук, доцент